

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: koolieelse lasteasutuse õpetaja

Janne Mõttus
LASTEAIAGAÕPETAJATE JAOKS OLULISED SOTSIAALSED OSKUSED NING NENDE
SEOS LASTE KÄITUMISEGA
bakalaureusetöö

Juhendaja: koolipsühholoogia lektor Astra Schults

Tartu 2021

Resümee

LASTEIAIAÕPETAJATE JAOKS OLULISED SOTSIAALSED OSKUSED NING NENDE SEOS LASTE KÄITUMISEGA

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada lasteiaiaõpetajate jaoks olulised sotsiaalsed oskused ja sobimatu käitumine, oluliste sotsiaalsete oskuste kasutamise ja sobimatu käitumise sagedus ning uurida seoseid lasteiaiaõpetajate arvamuste ja laste käitumise vahel. Uuringus osales 30 õpetajat ja 43 last. Andmete kogumiseks kasutati kahte ankeeti, millest ühe täitis õpetaja enda arvamuste kohta ja teise lapse käitumise kohta. Tulemustest selgus, et õpetajad peavad kõige olulisemaks oskust algatada mängu, kõige sobimatumaks agressiivset käitumist. Õpetajate hinnangul esines laste hulgas kõige sagedamini naermist, kui teised nalja teevad, ning kõige harvem rühmakaaslastest eemale hoidmist. Statistiliselt oluline seos leiti kahele oskusele (püüab kurba inimest aidata ja lohutada; teeb nalja, et teisi lõbustada) ning ühele sobimatu käitumisele (võtab luba küsimata teiste asju) antud olulisuse ja sageduse hinnangute vahel.

Märksõnad: sotsiaalsed oskused, käitumine, lasteaed, õpetaja

Abstract

SOCIAL SKILLS THAT ARE IMPORTANT TO KINDERGARTEN TEACHERS AND THEIR CORRELATION WITH CHILDREN'S BEHAVIOUR

The aim of this thesis was to find out teachers' opinions about important social skills and inappropriate behaviors, the frequency of these behaviors among children, and study the correlations between the teachers' opinions and children's behavior. The study involved 30 teachers and 43 children. Teachers filled in two questionnaires, one for opinions and the other for child's behavior. The teachers considered the ability to initiate games most important, aggressive behavior most inappropriate. According to teachers, children frequently laugh at others' jokes and rarely keep distance from groupmates. The ratings of importance and frequency were correlated for two social skills (tries to help and comfort a sad person; tries to entertain others) and for one inappropriate behavior (takes things without permission).

Keywords: social skills, behavior, kindergarten, teacher

Sisukord

Resümee	2
Abstract	2
Sissejuhatus	4
Sotsiaalsete oskuste olemus	5
Sotsiaalsete oskuste õppimise vajadus	6
Erinevate inimeste mõju lapse sotsiaalsete oskuste õppimisel.....	7
Sotsiaalsete oskuste õppimine ja õpetamine	8
Sotsiaalsete oskuste hindamine lasteaias.....	11
Bakalaureusetöö eesmärk ja uurimisküsimused.....	12
Metoodika.....	13
Valim	13
Mõõtevahend	14
Protseduur.....	14
Tulemused	15
Arutelu.....	21
Piirangud ja soovitused edaspidiseks uurimiseks.....	23
Tänu sõnad	24
Autorsuse kinnitamine.....	24
Kasutatud kirjandus.....	25

Sissejuhatus

Erinevad uurimistulemused on näidanud tugevat seost lapse sotsiaalsete oskuste ja hilisema akadeemilise edu vahel (Caemmerer & Keith, 2015; Deroiser & Lloyd, 2011). Lisaks näitavad erinevad uuringud seost sotsiaalsete oskuste ja hilisema elu edu või ebaedu (haridus, tööhõive, sissetulek, tervis, kuritegevus, narkootiliste ainete tarvitamine) vahel (Heckman, Pinto, & Savelyev, 2013; Jones, Greenberg, & Crowley, 2015; Moffitt *et al.*, 2011). Eestis on läbi viidud uuring, mis näitas seost madalamate sotsiaalsete oskuste ning erinevate narkootiliste ainete tarvitamise vahel 15-16-aastaste õpilaste hulgas (Muri, 2020). Oluline on, et lapse sotsiaalseid oskusi hakatakse arendama võimalikult varakult – kolme esimese eluaasta jooksul luuakse baas nii enesehinnangule kui ka inimestevahelise vastastikuse mõju viisile (Keltikangas-Järvinen, 2013). Kuna tänapäeval alustavad Eestis lapsed lasteaiaaastad juba 1,5-aastaselt, siis on lisaks vanematele suur vastutus laste sotsiaalsete oskuste arendamisel lasteaiaõpetajatel (Mary, 2014).

Tartu Ülikoolis on sarnasel teemal varasemalt uuritud muutusi lapse sotsiaalsetes oskustes seoses õpetaja osalemisega sotsiaalsete oskuste treeningul (Ruul, 2010), õpetajate arusaamu laste sotsiaalsete oskuste kujundamisel (Haili, 2017), lasteaiaõpetajate poolt kasutatavaid sotsiaalsete oskuste hindamismeetodeid (Volt, 2017) ning kirjeldatud sotsiaalsete oskuste õpetamise viise (Suurmaa, 2018). Milliseid seoseid võib leida sotsiaalsete oskuste vahel, mida õpetajad oluliseks peavad ning mida nad on hinnanud, et lapsed kasutavad, seda pole autorile teadaolevalt uuritud. Sellest tulenevalt on käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks välja selgitada, milliseid sotsiaalseid oskusi peavad lasteaiaõpetajad oluliseks ja millist käitumist sobimatuks, millised hinnangud on õpetajad andnud laste sotsiaalsete oskuste kasutamise ja sobimatu käitumise kohta ning kas nende vahel võib leida seost.

Sotsiaalsete oskuste olemus

Tropp ja Saat (2008) toovad välja, et erialakirjanduses pole sotsiaalsete oskuste osas konkreetset määratlust. Üks põhjus, miks eksisteerib mitmeid erinevaid sotsiaalsete oskuste definitsioone, võib peituda selles, et erinevad valdkonnad (haridus, psühholoogia, sotsiaaltöö jne) lähtuvad mõiste käsitlemisel oma vaatenurgast (Merrell & Gimpel, 2014). Sotsiaalsete oskuste määratlus sõltub ka ajajärgust ja kultuurist (Keltikangas-Järvinen, 2011).

Caldarella ja Merrell (1997) on loonud positiivsete sotsiaalsete käitumiste taksonoomia, mis koosneb viiest käitumiste grupist: suhted eakaaslastega, enesejuhtimine, õpioskused, kuuletumine ja enesekehtestamine. Sellele ning arengupsühholoogia seisukohtadele toetudes saab sotsiaalsed oskusi käsitleda järgmiselt: sotsiaalne mõistmine, mille alla kuuluvad kaaslaste emotsioonide ja mõtete mõistmine, kaaslaste vaatenurgast arusaamise ning arvamuse austamise oskus; suhted eakaaslastega, mille alla kuuluvad suhete loomise ja hoidmise ning vastassugupoolega suhtlemise oskus, koostöö tegemise oskus); prosotsiaalne käitumine, mille alla kuuluvad aitamine ja jagamine (Tropp & Saat 2008).

Keltikangas-Järvinen (2013) eristab sotsiaalsust, mis on kaasasündinud temperamendijoon, ning sotsiaalseid oskusi, mida on võimalik õppida kogemuse ja kasvatusel kaudu – sotsiaalsed oskused on suutlikkus toime tulla kaaslastega, mille juures on olulised olukorra analüüsioskus, inimeste meeleolude mõistmine, probleemide rahulikult lahendamise oskus, kompromisside tegemise valmidus, olukordade kulgemise ettenägelikkus. Keltikangas-Järvinen (2013) toob välja veel erinevused sotsiaalsete oskuste ja sotsiaalse kompetentsuse vahel, kus esimesed on praktilised võtted probleemide lahendamiseks, aga teine kaaslastega suhtlemise oskus, sobitumine keskkonda, sihtide seadmine ja saavutamine, adekvaatselt keerulistes suhtlussituatsioonides osalemine, sõbrasuhete loomine ning hinnatud kaaslaseks olemine.

Eesti koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2011) järgi on sotsiaalseid oskused: suhtlemine teiste inimestega, enda ja kaaslaste tajumine, ühiskonnas üldtunnustatud tavade aktsepteerimine, eetilistest tõekspidamistest lähtumine. Haili (2017) magistritöö tulemusena selgus, et enamus lasteaiaõpetajaid defineeris sotsiaalseid oskusi nii, nagu need on toodud riiklikus õppekavas. Ka Volt (2017) uuris oma magistritöös, mida mõistavad lasteaiaõpetajad sotsiaalsete oskuste all ning jõudis järelduseni, et õpetajate jaoks hõlmab sotsiaalsete oskuste mõiste enesekohaseid oskusi, õpioskusi, sotsiaalse käitumise baasoskusi ning suhtlemisega seotud oskusi.

Männamaa ja Marats (2009) on välja toonud, et esmaste sotsiaalsete oskuste (abistamine, lohutamine, jagamine) kujundamine lasteaias on oluline ning loetlevad

eeldatavad arengutulemused sotsiaalsete oskuste kohta vanusegruppide kaupa. Lasteaia lõpuks on 6-7-aastane laps eeldatavasti omandanud järgmised oskused: püüab mõista kaaslase tundeid, tahab ja julgeb suhelda, hoolib kaaslastest, arvestab nendega ja vajadusel abistab neid, vajadusel küsib ise abi, loob sõprussuhteid, oskab vahet teha hea ja halva käitumise vahel, mõistab inimese erinevusi, järgib reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme, selgitab oma seisukohti (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2011).

Sotsiaalsete oskuste õppimise vajadus

Sotsiaalse õppimise protsessis omandatakse uusi käitumisviise läbi otsese kogemuse või jälgides teiste inimeste käitumist (Bandura, 1971). Lapse sotsiaalsete oskuste õppimisele pannakse alus esimesel eluaastal, mis on oluline aeg kiindumussuhte tekkimisel ja mina-tunde kujunemisel, mis on sotsiaalse kujunemise ja sotsiaalsete oskuste baasiks (Keltikangas-Järvinen, 2013). Cassidy (1994) on välja toonud, et turvaline kiindumussuhe soodustab positiivsete ja negatiivsete emotsioonidega toimetulemist. Pikiuuring näitas, et neurobioloogilised süsteemid, mis aitavad kaasa emotsioonide kohanemisvõimele, on seotud varajase ea kiindumussuhtega (Moutsiana *et al.*, 2014).

Sotsiaalsete oskuste tase on seotud akadeemilise toimetuleku ja probleemse käitumisega (Tropp & Saat, 2008). Uuring, kus koguti andmeid 1255 kolmandas klassis käiva lapse kohta nii sügisel kui ka kevadel, näitab seost koolis sotsiaalse kohanemise ja õpitulemuste vahel (Deroiser & Lloyd, 2011). Pikaajaline teadustöö, kus uuriti lapsi alates lasteaia kuni kaheksanda klassini, tõi välja, et sotsiaalsed oskused ja akadeemilised saavutused on seotud sedavõrd, et sotsiaalsete oskuste olemasolu ei taga mitte ainult akadeemilist edu koolis, vaid see omakorda avaldab veel suuremat mõju hilisemas eas omandatud sotsiaalsetele oskustele (Caemmerer & Keith, 2015).

Madalad või puudulikud sotsiaalsed oskused avaldavad negatiivset mõju lapse käitumisele (Gresham, 1995, viidatud Tropp & Saat, 2008 j), akadeemilistele tulemustele (Tropp & Saat, 2008), vaimsele ja füüsilisele tervisele ning hilisemale elule, soodustades kuritegelikku käitumist, mitmesuguseid psühhiaatrilisi probleeme ning kohanematust tööjõuturul (Merrell, 1998, viidatud Tropp & Saat, 2008 j). Teadustöö, kus uuriti 1000 inimest alates sünnist kuni 32. aasta vanuseni, tõi välja, et lapsee enesekontroll ennustab füüsilist tervist, sõltuvust mõnuainetest, majanduslikku toimetulekut ja kriminaalkorras karistatavaid tegevusi (Moffitt *et al.*, 2011). Sarnasele järeldusele jõudsid ka Eisenberg, Spinrad ja Fabes (2004), kes tõdesid oma uurimistöös, et puudused enesekontrollis ennustavad agressiivset käitumist tulevikus. Veel üks uuring esitas uue arusaama sellest, kuidas õppekava, mis

arendab sotsiaalset kompetentsust, planeerimist ja organiseerimist ning mida rakendatakse mõni tund päevas 3-5-aastastele lastele, võib oluliselt ja kasulikult mõjutada tulemusi hariduses, tööhõives, sissetulekus, suhetes ja tervises (Heckman, Pinto, & Savelyev, 2013). Leitud on olulisi seoseid sotsiaal-emotsionaalsete oskuste, mida mõõdeti lasteaias, ja erinevates valdkondades (haridus, tööhõive, kriminaalne tegevus, mõnuainete kasutamine, vaimne tervis) saadud tulemuste vahel, mida mõõdeti 25-aastaste noorukite seas (Jones, Greenberg, & Crowley, 2015).

Erinevate inimeste mõju lapse sotsiaalsete oskuste õppimisel

Inimesed, kellega laps juba varasest east alates kokku puutub ja kelle eeskuju võib lapse sotsiaalsete oskuste õppimisele mõjuda nii positiivselt kui ka negatiivselt, on vanemad, õded-vennad ja kollektiiv lasteaias (nii lapsed kui ka täiskasvanud). Peresiseste rutiinide käigus õpitakse sotsiaalse käitumise põhireegleid justkui iseenesest, sest õppimist toetavad kodused toimingud, millega haakuvad tugevamad tunded (Keltikangas-Järvinen, 2013). Lapsepõlves pannakse alus sotsiaalsetele oskustele ja sotsiaalsete normide järgimisele (Tropp & Saat, 2008), milles on suur roll vanema ja lapse vahelises seotussuhtes, sest see mudel on rakendatav ka muudes suhetes (Howes & James, 2005, viidatud Tropp & Saat, 2008 j). Negatiivsete tunnetega toimetulemist saab laps harjutada turvalises pereringis, kus ta peab õppima jagama vanemate kiindumust oma õdede-vennadega (Keltikangas-Järvinen, 2013).

Kui tuleb aeg kohaneda uue keskkonnaga, nt lasteaiaga, siis seal aitavad saada positiivseid kogemusi ja õpetavad emotsioonide reguleerimisega toimetulekut õpetajad, pakkudes arendavaid, toetavaid ja usalduslikke suhteid (Howes & James, 2005, viidatud Tropp & Saat, 2008). Õpetaja ei pööra tähelepanu ainult laste õpioskuste arendamisele, vaid vastutab ka laste sotsiaalse ja emotsionaalse arengu eest, rakendades tegevusi, mis edendavad kaaslaste mõistmist ja tolerantsi ning positiivseid suhteid rühmas (Mary, 2014). Lisaks sellele, et õpetaja on eeskujuks lapsele, näitab ta eeskuju oma suhtumisega lapse kaaslastesse – kui õpetaja suhtub positiivselt lapsesse, kes pole oma kaaslaste poolt millegipärast aktsepteeritud, siis lapsed näevad seda ja õpivad sellest. Õpetaja suhtumine mõjutab lapse võimet luua positiivseid suhteid kaaslastega, mis on oluline sotsiaalse arengu komponent, sest avaldab mõju lapse hilisemale sotsiaalsele elule (Tropp & Saat, 2008). Õpetaja ja lapse vahelise suhte kvaliteet ei mõjuta mitte ainult lapse sotsiaalset kompetentsust, vaid see võib pehendada mõjusid, kui lapsel on ebaturvaline suhe vanematega (Mitchell-Copeland, Denham, & DeMulder, 1997).

Olulist rolli mängivad ka lapse eakaaslased, sest nendelt saadav tagasiside oma käitumisele tasakaalustab lapse minapilti tema tegeliku käitumisega (Keltikangas-Järvinen, 2011). Suhe eakaaslastega on mõnevõrra erinev suhtest õdede-vendadega, sest ollakse enam-vähem samaealised, mis omakorda tähendab, et ollakse samal arengutasemel, mistõttu mängudes toimub suhtlemine võrdsega (Tropp & Saat, 2008). Eakaaslastega mängimine loob võimalused lapse läbirääkimisoskuste, kompromisside tegemise oskuste ja vastastikuse toetuse arendamiseks (Mathieson & Banerjee, 2010).

Sotsiaalsete oskuste õppimine ja õpetamine

Erinevad inimesed huvituvad erinevatest õppimise aspektidest, mistõttu on ka nende vaatenurk õppimisele erinev, mõjutades õppimisprotsessi planeerimist ja läbiviimist ning erinevate õppimismeetodite kasutamist (Ugaste, Tuul, Niglas, & Neudorf, 2014). Nagu eelpool mainitud, on sotsiaalseid oskusi võimalik õppida, aga tuleb arvestada, et oskuste omandamine ja oskuste sooritamine on erinevad ning puudujääke võib esineda mõlemal juhul, mistõttu sekkumistehnikaid kasutatakse vastavalt konkreetsele vajadusele (Tropp & Saat, 2008). Brown, Odom ja Conroy (2001) soovivad rakendada nelja individualiseeritud sekkumist: sotsiaalse käitumise suunamine (õpetaja suunab tegevuse käigus last kaaslastega suhtlema, olles vajadusel ise mudeliks), sõprusega seotud tegevused (õpetaja julgustab last kaaslasega suhtlema, õpetaja toob eeskujuks kahe lapse vahelise positiivse käitumise), sotsiaalse sekkumise tegevused (sotsiaalselt vähem võimekad lapsed jälgivad, kuidas sotsiaalselt kompetentsemad lapsed mängivad ja hiljem nad sekkuvad nende tegevustesse ning suhtlevad nendega, luues sel moel positiivseid mälupilte kaaslasevaheliste suhete toimumisest), üksikasjalik sotsiaalsete oskuste õpetamine (täiskasvanu juhendamise ja tagasisidega oskuste harjutamine). Soome lasteaiaõpetajad annavad oma panuse rühma sotsiaalsesse ellu sellega, et suunavad laste suhtlemist eakaaslastega, edendavad rühma sidusust, toetavad rühmaliikmeks olemisel lapse individuaalsust ning arutlevad sõpruse ja austuse teemade üle (Salminen, Hännikäinen, Poikonen, & Rasku-Puttonen, 2014). Leiud uuringust aitavad tõsta õpetajate teadlikkust sotsiaalse elu tähtsusest, sest õpetajad, kes on teadlikud rühma sotsiaalsete suhete olulisusest, saavad paremini abistada lapsi rühma tegevustesse ühinemisel ja suhete toetamisel eakaaslastega (Rosenthal & Gatt, 2011, viidatud Salminen *et al.*, 2014 j).

Tropp ja Saat (2008) soovivad Eesti lasteaedades lähtuda integreeritud mudelist, mis sisaldab endas vajaduse määratlemist (arutelu, miks on vaja konkreetset sotsiaalset oskust õppida), sissejuhatust (jutustus, luuletus vms, mis selgitab lapse jaoks seda konkreetset

oskust), sotsiaalse oskuse komponentide määratlemist (oskuse lahutamine osadeks), sotsiaalse oskuse modelleerimist (õpetaja või vastava sotsiaalse oskuse omandanud laps näitab teistele lastele ette, et teised lapsed saaksid seda jäljendada), käitumise harjutamist (lapsed sooritavad õpitavat käitumist, sellele antakse hinnang ning vajadusel korrigeeritakse käitumist), rakendamist (õpitud käitumise üldistamiseks kasutatakse tegevust, nt täidetakse töölehte, joonistatakse), iseseisvat kasutamist (õpitud käitumise kasutamine nii lasteaias, kodus kui ka sõprade keskel) ja jätkuvuse kindlustamist (õpitud oskuse olulisuse rõhutamine). Suurmaa (2018) on oma magistritöös välja toonud lasteaiaõpetajate kirjeldused sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste kohta, milleks on arutelu, modelleerimine, rolli- ja situatsioonimängud ning grupitööd.

Lisaks erinevatele strateegiatele on tõhusaid tulemusi sotsiaalsete oskuste õpetamisel näidanud ka erinevad programmid. USAst alguse saanud ja mitmetes Euroopa lasteaedades kasutatav õppeprogramm *Second Step Program*, kus rõhk on tegevustel, mis arendavad empaatiat (emotsioonide äratundmine ja enda asetamine teise lapse asemele, et aru saada teise lapse tunnetest), enesekontrolli (aktsepteeritava käitumise õppimine läbi rollimängu, kus kasutatakse reaalseid probleeme) ja viha juhtimist (erinevate tehnikate abil õpitakse lõõgastumist, et vähendada stressi, mis võivad vihapurskeid põhjustada) ning mida rakendatakse juba varajasest east ja kasutatakse pika aja jooksul, on tõestanud oma efektiivsust, vähendades agressiivset käitumist ja edendades sotsiaal-emotsionaalseid oskusi (Schick & Cierpka, 2013). USA-st on alguse saanud teinegi programm, *Step by Step*, mille Eesti vaste on „Hea Alguse“ programm, mis oli 2015. aasta märtsi seisuga kasutuses ligikaudu 300-s lasteaias üle Eesti (Tallinna Haridusamet, 2015). Programm lähtub lapsekesksest metoodikast, kus on oluline osa lapse arvamusel ja algatusel, mis saab võimalikuks, kui õpetaja loob vastava keskkonna (kasutatakse tegevuskeskusi, kus lapsed saavad tegutseda väikestes rühmades) ning tehakse tihedat koostööd lapse perega (Hansen, Kaufmann, & Walsh, 2003). Metoodika õppekava soodustab muuhulgas erimeelsuste lahendamist, emotsioonide väljendamist teistele vastuvõetavalt, impulsside kontrollimist, teistest hoolimist ja lugupidamist, kaasamist, jagamist ja koostööd (Hansen, Kaufmann, & Walsh, 2003).

Taanist alguse saanud, aga ka mujal Euroopas, s.h. Eestis, kasutatav programm „Kiusamisest vabaks!“ on mõeldud nii lasteaedadele kui ka koolidele, mille eesmärgiks on arendada positiivseid sotsiaalseid suhteid, et lapsed suhtuksid üksteisesse sallivalt ja austavalt, hooliksid üksteisest ja sekkuksid kiusamise korral (Kiusamisest vabaks, s.a.). Programmiga liitunud lasteaiaõpetaja läbib esmalt koolituse, seejärel rakendab saadud teadmisi, kasutades

metoodikakohvrit (abimaterjal õpetajale – lillad mängukarud, käsiraamat, tegevuste raamat, vestlus- ja arutelukaardid, plakatid, õppemäng, kleebitsed jms), mis lõppkokkuvõttes aitab luua vaimselt ja füüsiliselt turvalist õpi- ja kasvukeskkonda riskikäitumise ennetamiseks (Kiusamisest vabaks, s.a.). Pilootprojekti kohta koostatud raportid (Knudsen, Kampmann, & Lehrmann, 2007; Lindberg, Kampmann, Hjort-Madsen, Knudsen, & Kampmann, 2009) näitasid positiivset tagasisidet lasteasutuste, vanemate ja laste poolt ning tõid välja muutused laste käitumises, nt kaaslastest hoolimine, reeglitest kinnipidamine. Eestis läbi viidud uuring, milles osales kaheksa Tallinna kooli 2. klassi lapsevanemat (kokku 219), kelle laps programmist osa võttis, tõi välja, et peale programmis osalemist oli märgata klassikliima ning kooli ja kodu vahelise suhtluse paranemist (Talts, Piht, & Muldma, 2017). 2019. aasta oktoobri seisuga on Eestis selle programmiga liitunud 481 lasteaeda (Kiusamisest vabaks, s.a.).

Mäng pole otseselt strateegia ega programm, aga on väga hea võimalus sotsiaalsete oskuste õppimiseks. Mäng mõjutab lapse emotsionaalset ja sotsiaalset arengut – mängu kaudu antakse edasi oma ideid ja tundeid ning saadakse teadmisi ümbritsevast maailmast (Niilo & Kikas, 2008). Mäng on oluline sotsiaalse pädevuse kujunemise tegur: laps astub mängudes kaaslastega mitmesugustesse suhetesse omal algatusel; laps õpib kaaslasti aitama ning seab esikohale ühised sihid ja huvid, õppides oma huvisid tagaplaanile jätma; mängudes näeb laps maailma oma rolli kaudu ning samastub mängitava rolliga, kui asub teise inimese positsioonile; mängudes peavad lapsed üksteisest aru saama ning tegutsema ja käituma kooskõlastatult (Ugaste, Tuul, & Välk, 2008). Tartu Laste Tugikeskuse teatmik, „Hooliv kasvatamine“ (2010) on eelkooliealiste laste sotsiaalsete oskuste arendamiseks ja väärtuskasvatuseks välja pakutud mänguline gruppitöö idee, kus erinevate kohtumiste jooksul võetakse läbi teemad, mis on olulised laste isiksuslikuks arenguks (tundekasvatus, sõprus- ja peresuhted, oma kodust ja lähedastest lugupidamine, erinevatesse kultuuridesse suhtumine, erivajadustega inimestega suhtlemine, sooline võrdõiguslikkus) ning abivahenditena kasutatakse mänguasju, joonistusi, pilte jms. Selle metoodika väljatöötamine oli eesmärgiks projektis „Heade sotsiaalsete oskustega lasteaiast kooli“ ja seda rakendati kahes Tartu lasteaias, kus osales kokku 48 last (Tartu Laste Tugikeskus, 2010). Ruul (2010) toob oma magistritöös välja sama meetodi kasutamise tulemused, millest selgus, et õpetajad märkasid muutusi paremuse suunas laste enesetunnetuses, enesehinnangus, empaatiavõimes, ümbritsevatesse inimestesse suhtumises, suhtlemisoskustes ja koostööoskustes.

Sotsiaalsete oskuste hindamine lasteaias

Õpetaja jälgib lapse toimetulekut lasteaias (Koolieelse lasteasutuse seadus, 2018) ning hindab tema arengut, et mõista lapse eripära, välja selgitada lapse erivajadused ning toetada lapse positiivset enesehinnangut ja arengut (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011). Kui last ja tema vajadusi hästi tuntakse ja arengut järjekindlalt hinnatakse, siis saab lapse arengut tõhusalt toetada (Veisson, & Nugin, 2009). Sotsiaalsete oskuste hindamine on oluline osa lapse arengu hindamisest. Kui kodus, kus laps saab areneda positiivses keskkonnas, on lihtne märgata lapse edu ja enamasti keskendutakse laste saavutustele, siis lasteaias on oht, et keskendutakse nendele tegevustele, millega laps hakkama ei saa ja otsitakse vigu, aga oluline on märgata lapse nõrgemate külgede kõrval ka seda, milles ta on tubli (Nugin, 2008).

Selleks, et õpetaja saaksid lapse sotsiaal-emotsionaalset arengut hinnata, peab kõigepealt mõistma, millised sotsiaal-emotsionaalsed oskused arenevad eelkoolieas, mis ennustavad hilisemaid sotsiaalseid pädevusi (McCabe & Altamura, 2011). Ka sobimatu sotsiaalse käitumise puhul tekitab raskusi selle määratlemine, sest tuleb aru saada, kas tegemist on normatiivse reaktsiooniga konkreetsele arenguvajadusele või viitab käitumine tõsisemale probleemile (Willoughby, Kupersmidt, & Bryant, 2001). Männamaa ja Marats (2009) toovad vanusegruppide kaupa välja, millised oskused peaksid vastavas vanuses olema eeldatavalt omandatud:

- teise eluaasta lõpuks üritab laps aru saada teiste inimeste seisukohtadest, ta tunneb huvi kaaslaste vastu, neid jälgides ja nendega kõrvuti mängides, võõrastega suheldes ja enesekindluse saavutamiseks toetub laps tuttavale täiskasvanule;
- kolmanda eluaasta lõpuks vajab laps enesekindluse saavutamiseks turvalisust, tunnustust, rutiini ja reegleid, ta loob sõprussuhteid kaaslastega, kellega on sageli koos, laps algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel ja järgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid, mõnikord jagab oma asju teistega;
- neljanda eluaasta lõpuks väljendab laps verbaalselt oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele, mõnikord püüab laps kaaslast aidata ja lohutada, ta osaleb mõnda aega ühises tegevuses eakaaslastega, aga ta eelistab ühte mängukaaslast kogu rühmale, mängudes ja tegevustes, mida juhib autoriteet, arvestab laps reegleid ning saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest, järgides neid igapäevases suhtluses;
- viienda eluaasta lõpuks hakkab laps mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid, ta suhtleb peamiselt iseseisvalt, laps naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust, eesmärgi saavutamiseks teeb laps koostööd ja aktsepteerib reegleid, aga

ta jälgib reeglite täitmist ka kaaslaste poolt, laps oskab avalikus kohas sobivalt käituda, teades, mis on lubatud ja mis pole lubatud;

- kuuenda eluaasta lõpuks tajub ja mõistab laps teiste inimeste tundeid ja seisukohti, arvestades nendega käitumises ja vestluses, laps eelistab omasoolisi mängukaaslasi, tal kujunevad esimesed sõprussuhted, ta suudab ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd lühikest aega, ta järgib mängudes ja tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt, ta oskab teistele reegleid selgitada.

Volt (2017) uuris oma magistritöös, milliseid meetodeid lasteaiaõpetajad oma töös kasutavad, et hinnata 6-7-aastaste laste sotsiaalseid oskusi, ja leidis, et enim kasutatakse vaatlust ning vestlust, millele järgnevad arenguhindamistabel ja -mäng. Marran (2015) leidis oma magistritöös, et laste sotsiaalsete oskuste esmasel hindamisel võib lisaks üldtunnustatud meetoditele kaaluda sotsiaalsete oskuste küsimustiku (edaspidi SOK) kasutamist, sest see annab võimaluse eristada vähemate sotsiaalsete oskustega lapsi üldisest gruppist. Kowalski, Brown ja Pretti-Fontczak (2005) jõudsid läbi viidud uurimise käigus järeldusele, et konkreetne hindamisvahend võib mõjutada õpetaja suhtumist õpetatavate oskuste olulisusse, sest õpetaja hakkab rohkem mõtlema oskustele, mida konkreetse hindamisvahendi abil teada tahetakse ning hakkab selle mõjul konkreetsete oskuste olulisust teadvustama.

Bakalaureusetöö eesmärk ja uurimisküsimused

Omandatud sotsiaalsed oskused toetavad lapse positiivset käitumist, puudulikud oskused põhjustavad negatiivset käitumist. Lasteaias puutub õpetaja kokku nii laste sobiva kui ka sobimatu käitumisega. Õpetajal on oluline roll lapse käitumise suunamisel, aga mida õpetajad peavad sobivaks või sobimatuks laste käitumise juures ning kui sageli võib laste käitumises täheldada positiivset ja negatiivset käitumist, selle kohta ei õnnestunud käesoleva töö autoril väga palju andmeid leida. Arvestades, kui tähtis on sotsiaalsete oskuste arendamine varajases eas ja kui oluline mõju selles on õpetajal, peab käesoleva töö autor oluliseks uurida, milliseid sotsiaalseid oskusi peavad lasteaiaõpetajad oluliseks ja milliseid käitumisi ebasobivaks ning kui sageli laps õpetajate hinnangul neid oskusi kasutab või sobimatult käitub. Sellest tulenevalt püstitati bakalaureusetöö eesmärk: välja selgitada lasteaiaõpetajate jaoks olulised sotsiaalsed oskused ja sobimatud käitumised, hinnata õpetaja jaoks oluliste sotsiaalsete oskuste kasutamise ja õpetaja jaoks sobimatu käitumise sagedust laste hulgas ning leida seos õpetaja arvates oluliste oskuste ja lapse poolt õpetaja hinnangul kasutatavate oskuste vahel ning õpetaja poolt sobimatuks peetavate käitumiste ja lapse poolt õpetaja hinnangul kasutatavate käitumiste vahel. Eesmärgist lähtuvalt püstitati järgmised uurimisküsimused:

- 1) Milliseid sotsiaalseid oskusi peab õpetaja kõige olulisemaks?
- 2) Milliseid käitumisi peab õpetaja kõige sobimatumaks?
- 3) Kui sageli laps kasutab õpetaja hinnangul sotsiaalseid oskusi, mida õpetaja peab oluliseks?
- 4) Kui sageli laps käitub õpetaja hinnangul viisil, mida õpetaja peab sobimatuks?
- 5) Milline on seos õpetaja poolt oluliseks peetavate sotsiaalsete oskuste ja lapse poolt õpetaja hinnangul kasutatavate sotsiaalsete oskuste vahel?
- 6) Milline on seos õpetaja poolt sobimatuks peetavate käitumiste ja lapse poolt õpetaja hinnangul kasutatavate sobimatute käitumiste vahel?

Metoodika

Käesolev uuring on osa suuremast laste sotsiaalsete oskuste uurimise projektist. Selle projektiga seoses kaitsiti 2018. aasta kevadel kolm bakalaureusetööd (Laaneots, 2018; Nõmmik, 2018; Raev, 2018). Samuti on seda kajastatud Eesti Haridusteaduste Ajakirjas avaldatud artiklis (Häidkind, Schults, & Palts, 2018).

Valim

Töö jaoks vajalike andmete kogumist alustati 2017. aasta sügisel. Andmete kogumiseks kasutati mugavusvalimit, sest valimisse kuulusid õpetajad lasteaedadest, kus andmekogujad töötasid või tundsid andmekogujad neid isiklikult – lähtuti kättesaadavuse ja koostöövalmiduse põhimõttest (Õunapuu, 2014). Andmeid koguti õpetajatelt kasutades kahte küsimustikku: üks õpetaja enda kohta ja üks küsimustik laste kohta, mida täitis õpetaja. Enne küsimustike täitmist informeeriti lasteaiadirektorit, õpetajaid ja lapsevanemaid planeeritavast uuringust ning paluti kirjalikku nõusolekut uuringus osalemiseks. Uuringus osalemine oli vabatahtlik ja anonüümne. Uuringus osalemisest võis igal hetkel loobuda. Küsimustikke sai täita nii paberikandjal kui ka veebis.

Õpetaja küsimustiku täitis kokku 30 õpetajat (14 lasteaedadest, kus andmekogujad ise töötasid ja 16 lasteaiadepetajat, keda andmekogujad tundsid, teistest lasteaedadest). Kõik uuringus osalenud lasteaiadepetajad olid naissoost. Õpetajate keskmine vanus oli 40,6 aastat ($SD = 11,38$, $min = 22$, $max = 62$), nende keskmine tööstaaž oli 12,8 aastat ($SD = 12,54$, $min = 0,5$, $max = 38$) ning vastanud õpetajatest 52%-l oli kõrgharidus, 26%-l oli keskeriharidus ja 22%-l keskharidus.

Laste kohta käivaid küsimustikke täideti kokku 43 lapse kohta, kellest 22 (51%) olid tüdrukud ja 21 (49%) olid poisid. Tüdrukute keskmine vanus oli 64 kuud ($SD = 17,09$, $min = 31$, $max = 88$), poiste keskmine vanus oli 63 kuud ($SD = 13,09$, $min = 38$, $max = 89$).

Mõõtevahend

Uuringu jaoks koguti andmeid kahe küsimustiku abil. Õpetajad täitsid enda kohta õpetaja küsimustiku ja laste kohta sotsiaalsete oskuste küsimustiku (SOK). Paber kandjal küsimustikud tagastati täidetuna andmekogujatele, kes edastasid need antud töö uurijale, veebis täidetud küsimustike vastused laaditi uurija arvutisse.

Õpetaja küsimustik (Raev, 2018) koosnes neljast osast. Esimeses osas tuli õpetajatel täita taustaandmete info (vanus, kõrgeim omandatud haridus ja eriala, tööstaaž lasteaiaõpetajana). Teises osas paluti õpetajatel nimetada sotsiaalseid ja enesekohaseid oskusi, mida õpetaja oluliseks peab ning emotsionaalseid ja käitumisraskusi, mis rühmatööd häirib, lisaks paluti kirjeldada vähemalt kahte olukorda, kus õpetaja laste sotsiaalsete või enesekohaste oskustega või emotsionaalsete või käitumisraskustega tegeles. Kolmandas osas paluti järjestada laste sotsiaalseid oskusi, mis tuginevad sotsiaalsete oskuste küsimustiku mõningate väidete sõnastustele, nii olulisuse (12 tegevust) kui ka sobimatuse (7 tegevust) alusel. Antud töös kasutati küsimustiku esimeses ja kolmandas osas saadud andmeid.

Koostöös tegevõpetajatega ning tuginedes sotsiaalsete oskuste klassifikatsioonile ja koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale, töötati Tartu Ülikoolis välja sotsiaalsete oskuste küsimustik (Häidkind *et al.*, 2018). Küsimustik koosnes neljast osast. Esimeses osas oli 41 väidet sotsiaalseid ja enesekohaseid oskusi kirjeldavate tegevuste kohta (nt „Alustab vestlust“). Küsimustele vastamine toimus neljapunktilisel Likerti skaalal nullist kolmeni, kus 0 tähendas „mitte kunagi“, 1 tähendas „harva“, 2 tähendas „mõnikord“ ning 3 tähendas „peaaegu alati“. Teises osas oli kuus väidet selle kohta, mida laps arvab enda ja teiste mõtetest ja tunnetest. Kolmandas osas tuli anda hinnang lapse arengutasemele võrdluses eakaaslastega. Neljandas osas tuli õpetajal täita taustandmed enda kohta ja suhte kohta lapsega. Antud töös kasutati küsimustiku esimeses osas saadud andmeid.

Protseduur

Andmete kogumine toimus ajavahemikul sügis 2017 kuni kevad 2018. Andmekogujad edastasid paber kandjal küsimustikud õpetajatele või andsid infot küsimustike täitmise võimaluse kohta veebis. Antud töö autori ülesandeks ja panuseks andmete kogumise protsessis oli kogutud andmete sisestamine, kasutades programmi Microsoft Excel.

Andmete analüüsimiseks kasutati programmi IBM SPSS Statistics. Uuringus osalenud õpetajate ja laste taustaandmete kirjeldamiseks kasutati andmetöötluses kirjeldavaid statistikuid. Esimese ja teise uurimisküsimuse jaoks arvutati keskmised skoorid õpetajate poolt järjestatud oluliste ja sobimatute tegevuste põhjal, mille tulemusel moodustus pingerida esimesel juhul olulisuse alusel ehk kõige väiksem skoor näitas kõige olulisemat tegevust ning teisel juhul sobimatuse alusel ehk kõige väiksem skoor näitas kõige sobimatumat tegevust. Kolmanda ja neljanda uurimisküsimuse jaoks leiti lapse tegevuse sagedus õpetajate poolt antud hinnangute põhjal. Viienda ja kuuenda uurimisküsimuse jaoks kasutati Spearmani korrelatsioonanalüüsi, et leida seoseid õpetaja jaoks oluliseks peetavate sotsiaalsete oskuste ja lapse poolt õpetaja hinnangul kasutatavate sotsiaalsete oskuste vahel ning õpetaja poolt sobimatuks peetavate käitumiste ja lapse poolt õpetaja hinnangul kasutatavate sobimatute käitumiste vahel.

Tulemused

Esimesele uurimisküsimusele vastuse leidmiseks täitsid õpetajad küsimustiku, kus pidid järjestama loetletud tegevused olulisuse alusel, kus järjekorranumber 1 tähistas kõige olulisemat ja 12 kõige vähem olulisemat tegevust. Uurimistulemustest (tabel 1) ilmnes, et kõige madalama keskmise skoori 3,50 ($SD = 2,47$, $min = 1$, $max = 8$) sai oskus „algatab ise mängu, kuhu kutsub ka teisi“ – see oli keskmiselt kõige kõrgem koht pingereas, järelikut pidasid õpetajad seda oskust kõige olulisemaks. Õpetajad pidasid järgmisena oluliseks mängureeglite järgimist, mille keskmine tulemus oli 3,60 ($SD = 2,14$, $min = 1$, $max = 9$). Kolmandaks oluliseks oskuseks hindasid õpetajad oskust oodata oma järjekorda, mille keskmine tulemus oli 4,03 ($SD = 2,13$, $min = 1$, $max = 9$). Kõige vähem oluliseks pidasid õpetajad oskust „teeb nalja, et teisi lõbustada“. Tulemustest selgus veel, et kahe oskuse („küsib täiskasvanult abi“; „rahuneb kiiresti, kui on pahaseks saanud“) puhul oli õpetajaid, kes hindasid oskust kõige olulisemaks ($min = 1$), aga oli ka õpetajaid, kes hindasid samu oskusi kõige vähem oluliseks ($max = 12$).

Tabel 1. Õpetajate poolt järjestatud oskused olulisuse alusel

Tegevus	M	SD	Min	Max
algatab ise mängu, kuhu kutsub ka teisi	3,50	2,47	1	8
järgib mängureegleid	3,60	2,14	1	9
ootab oma järjekorda	4,03	2,13	1	9
oskab teistega ära leppida	4,93	2,43	1	9
küsib täiskasvanult abi	5,63	3,36	1	12
nõustub tegema järeleandmisi	5,83	2,59	1	11
püüab kurba inimest aidata ja lohutada	5,97	3,20	1	11
lülitub kiiresti teiste mängu	7,00	2,74	3	11
on nõus oma asju lühikeseks ajaks teistele andma	7,14	2,33	1	10
rahuneb kiiresti, kui on pahaseks saanud	7,70	3,03	1	12
naerab, kui teised nalja teevad	10,33	1,99	5	12
teeb nalja, et teisi lõbustada	11,17	1,49	5	12

Märkused. M – keskmine; SD – standardhälve; Min – miinimum; Max – maksimum

Teisele uurimisküsimusele vastuse leidmiseks pidid õpetajad järjestama loetletud tegevused sobimatuse alusel, kus järjekorranumber 1 tähistas kõige sobimatumat ja 7 kõige vähem sobimatumat tegevust. Tulemustest (tabel 2) selgus, et õpetajad pidasid kõige sobimatumaks seda, kui laps käitub teiste suhtes agressiivselt, mille kõige madalam keskmine tulemus oli 1,10 (SD = 0,41, min = 1, max = 3). Kõige vähem sobimatud olid õpetajate arvates kaks tegevust – „hoiab rühmakaaslastest eemale“ ja „talle ei meeldi tegevused, mis nõuavad püsivust ja vaimset pingutust“. Lisaks selgus ka siin tulemustest kaks tegevust, millele õpetajad andsid kõige sobimatuma (min = 1) ja kõige vähem sobimatuma hinnangu (max = 7), milleks olid „võtab luba küsimata teiste asju“ ja „väljendab oma tundeid sobimatus olukorras“.

Tabel 2. Õpetajate poolt järjestatud käitumised sobimatuse alusel

Tegevus	M	SD	Min	Max
käitub teiste suhtes agressiivselt	1,10	0,41	1	3
kaotab kergesti enesevalitsuse	2,59	0,98	2	5
võtab luba küsimata teiste laste asju	3,72	1,44	1	7
püüab oma tahet maksma panna	4,62	1,45	2	7
väljendab oma tundeid sobimatus olukorras	4,72	1,77	1	7
hoiab rühmakaaslastest eemale	5,62	1,37	2	7
talle ei meeldi tegevused, mis nõuavad püsivust ja vaimset pingutust	5,62	1,21	3	7

Märkused. M – keskmine; SD – standardhälve; Min – miinimum; Max – maksimum

Kolmandale uurimisküsimusele vastuse leidmiseks täitsid õpetajad laste kohta sotsiaalsete oskuste küsimustiku. Küsimustikus oli 41 väidet lapse tegevuse kohta, millele õpetaja pidi andma hinnangu skaalal nullist kolmeni, kus 0 tähendas “mitte kunagi”, 1 tähendas „harva“, 2 tähendas „mõnikord“ ning 3 tähendas “peaaegu alati”. Vastustest selekteeriti välja väited, mis olid toodud ka õpetaja küsimustikus, kus õpetaja pidi järjestama tegevused olulisuse alusel, ning leiti sagedushinnangud. Tulemustest (tabel 3) selgus, et õpetajate poolt kõige olulisemaks hinnatud oskust – „algatab ise mängu, kuhu kutsub ka teisi“ – kasutab õpetajate hinnangul „peaaegu alati“ 22 last. Järgmist õpetajate jaoks olulist oskust „järgib mängureegleid“ kasutab õpetajate hinnangul „peaaegu alati“ 17 last, „mõnikord“ 19 last. Õpetajate hinnangul kasutab kõige rohkem lapsi (32 last) oskust „naerab, kui teised nalja teevad“, mis õpetajate olulisuse järjestuses oli eelviimasel kohal. Tulemustest selgus veel, et kolme tegevuse puhul hindasid õpetajad kõigi laste kohta, et laps on seda tegevust teinud vähemalt üks kord, milleks olid „järgib mängureegleid“, „küsub täiskasvanult abi“ ning „on nõus oma asju lühikeseks ajaks teistele andma“.

Tabel 3. Õpetajate poolt antud hinnang tegevuse kasutamise sageduse kohta olulisuse alusel

Tegevus	Hinnangu "peaaegu alati" saanud laste arv	Hinnangu "mõnikord " saanud laste arv	Hinnangu "harva" saanud laste arv	Hinnangu "mitte kunagi" saanud laste arv
algatab ise mängu, kuhu kutsuvad ka teisi	22	17	3	1
järgib mängureegleid	17	19	7	0
ootab oma järjekorda	21	14	6	1
oskab teistega ära leppida	21	10	8	3
küsib täiskasvanult abi	21	15	6	0
nõustub tegema järeleandmisi	6	24	10	3
püüab kurba inimest aidata ja lohutada	9	21	8	4
lülitub kiiresti teiste mängu	18	16	7	2
on nõus oma asju lühikeseks ajaks teistele andma	17	21	4	0
rahuneb kiiresti, kui on pahaseks saanud	12	20	9	2
naerab, kui teised nalja teevad	32	8	1	2
teeb nalja, et teisi lõbustada	18	16	6	2

Neljandale uurimisküsimusele saadi samuti vastused sotsiaalsete oskuste küsimustikust. Vastustest selekteeriti välja väited, mis olid toodud ka õpetaja küsimustikus, kus õpetaja pidi järjestama tegevused sobimatuse alusel, ning leiti sagedushinnangud. Tulemustest (tabel 4) selgus, et õpetajate poolt kõige sobimatumaks käitumiseks peetud „käitub teiste suhtes agressiivselt“ on õpetajad märkinud „mitte kunagi“ 16 lapse kohta. Käitumist „kaotab kergesti enesevalitsuse“ märkisid õpetajad 11 lapse kohta. Käitumise „hoiab rühmakaaslastest eemale“ kohta andsid õpetajad hinnangu „mitte kunagi“ kõige rohkemate laste (21) kohta.

Tabel 4. Õpetajate poolt antud hinnang tegevuse kasutamise sageduse kohta sobimatuse alusel

Tegevus	Hinnangu "mitte kunagi" saanud laste arv	Hinnangu "harva" saanud laste arv	Hinnangu "mõnikord " saanud laste arv	Hinnangu "peaaegu alati" saanud laste arv
käitub teiste suhtes agressiivselt	16	18	4	4
kaotab kergesti enesevalitsuse	11	20	5	6
võtab luba küsimata teiste laste asju	19	20	3	1
püüab oma tahet maksma panna	2	10	18	13
väljendab oma tundeid sobimatus olukorras	14	16	7	5
hoiab rühmakaaslastest eemale	21	16	6	0
talle ei meeldi tegevused, mis nõuavad püsivust ja vaimset pingutust	10	20	7	3

Viiendale uurimisküsimusele vastuse leidmiseks kasutati Spearmani korrelatsioonianalüüsi, kus õpetaja küsimustikus nimetatud olulisi tegevusi seostati lapse poolt kasutatava sama tegevusega. Analüüsi tulemustest (tabel 5) selgus, et statistiliselt oluline seos leiti 12st uuritud väitest kahel – „püüab kurba inimest aidata ja lohutada“ ($r_s = -0,3$; $p = 0,03$) ja „teeb nalja, et teisi lõbustada“ ($r_s = -0,4$; $p=0,02$). Ülejäänud väidete vahel seost ei leitud.

Tabel 5. Seos õpetaja küsimustikus nimetatud oluliste oskuste ja laste käitumiste vahel

Tegevus	r_s	p
algatab ise mängu, kuhu kutsub ka teisi	-0,2	0,14
järgib mängureegleid	0,2	0,21
ootab oma järjekorda	0,1	0,37
oskab teistega ära leppida	0,3	0,11
küsib täiskasvanult abi	0,0	0,83
nõustub tegema järeleandmisi	0,1	0,71
püüab kurba inimest aidata ja lohutada	-0,3	0,03
lülitub kiiresti teiste mängu	0,2	0,17
on nõus oma asju lühikeseks ajaks teistele andma	0,0	0,93
rahuneb kiiresti, kui on pahaseks saanud	0,1	0,74
naerab, kui teised nalja teevad	0,0	0,86
teeb nalja, et teisi lõbustada	-0,4	0,02

Märkused. r_s – Spearmani korrelatsioonikordaja; p – statistiline olulisus

Kuuendale uurimisküsimusele vastuse leidmiseks kasutati samuti Spearmani korrelatsioonianalüüsi, kus õpetaja küsimustikus nimetatud sobimatuid tegevusi seostati lapse poolt kasutatava sama tegevusega. Analüüsi tulemustest (tabel 6) selgus, et statistiliselt oluline seos leiti 7st uuritud väitest ühel – „võtab luba küsimata teiste asju“ ($r_s = -0,4$; $p = 0,02$). Ülejäänud väidete vahel seost ei leitud.

Tabel 6. Seos õpetaja küsimustikus nimetatud sobimatute käitumiste ja laste käitumiste vahel

Tegevus	r_s	p
käitub teiste suhtes agressiivselt	0,1	0,77
kaotab kergesti enesevalitsuse	0,1	0,50
võtab luba küsimata teiste laste asju	-0,4	0,02
püüab oma tahet maksma panna	-0,1	0,53
väljendab oma tundeid sobimatus olukorras	-0,2	0,18
hoiab rühmakaaslastest eemale	0,3	0,06
talle ei meeldi tegevused, mis nõuavad püsivust ja vaimset pingutust	0,3	0,08

Märkused. r_s – Spearmani korrelatsioonikordaja; p – statistiline olulisus

Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada lasteaiaõpetajate jaoks olulised sotsiaalsed oskused ja sobimatud käitumised, hinnata õpetaja jaoks oluliste sotsiaalsete oskuste kasutamise ja õpetaja jaoks sobimatu käitumise sagedust laste hulgas ning leida seos õpetaja arvates oluliste oskuste ja lapse poolt õpetaja hinnangul kasutatavate oskuste vahel ning õpetaja poolt sobimatuks peetavate käitumiste ja lapse poolt õpetaja hinnangul kasutatavate käitumiste vahel.

Esimeseks uurimisküsimuseks oli, milliseid sotsiaalseid oskusi peavad lasteaiaõpetajad kõige olulisemaks. Uurimistulemustest selgus, et õpetaja küsimustikus loetletud oskustest pidasid õpetajad kõige olulisemaks lapse oskust algetada mängu, kuhu kutsub ka teisi. Õpetajad lähtuvad oma töös koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2011), kus on kirjas, et mäng on lasteaialapse põhiline tegevus, sest mäng võimaldab muuhulgas lapsel omandada ja kinnistada uusi oskusi, seetõttu on arusaadav, miks hindasid õpetajad seda oskust kõige olulisemaks. Järgmisena pidasid õpetajad oluliseks oskust järgida mängureegleid, mis on osaliselt seotud eelnevalt mainitud oskusega, sest mängus osaledes on oluline järgida konkreetse mängu reegleid, aga veelgi enam on see seotud lapse arenguga laiemas kontekstis, sest reeglite järgimine on üks enesejuhtimise oskustest (Caldarella & Merrell, 1997), mille omandamine varajases eas mõjutab inimese tervist, majanduslikku ja ühiskondlikku toimetulekut täiskasvanueas (Moffitt *et al.*, 2011). Kahe oskuse puhul (küsib täiskasvanult abi; rahuneb kiiresti, kui on pahaseks saanud) ilmnes, et oli õpetajaid, kes hindasid neid oskusi kõige olulisemaks, aga oli ka õpetajaid, kes pidasid neid oskusi teist nimetatute hulgas kõige vähem oluliseks. See võis tuleneda asjaolust, et uuringus osalesid õpetajad vanuses 22 kuni 62 eluaastat – pedagoogilise hariduse omandamise aeg mõjutab õpetaja arusaama õppimisest (Ugaste *et al.*, 2014).

Teine uurimisküsimus oli, milliseid käitumisi peavad lasteaiaõpetajad kõige sobimatumaks. Tulemustest selgus, et õpetaja küsimustikus loetletud käitumistest pidasid õpetajad kõige sobimatuks teiste suhtes agressiivset käitumist. See on mõistetav, sest õpetaja peab lasteaia hoidma lapse tervist ja tagama lapse turvatunde (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2011). Teisena hindasid õpetajad sobimatuks käitumist, kui laps kaotab kergesti enesevalitsuse, mis on arusaadav, sest on seotud eelmise käitumisega, sest vähene enesekontrolli oskus on seotud agressiivse käitumisega (Eisenberg *et al.*, 2004). Ka kõige sobimatuma käitumise järjestamisel pidasid mõned õpetajad kõige sobimatumaks kahte käitumist (võtab luba küsimata teiste asju, väljendab oma tundeid sobimatus olukorras),

samas kui teised õpetajad pidasid neid teiste loetelus toodutega võrreldes kõige vähem sobimatuks.

Kolmandaks uurimisküsimuseks oli, kui sageli laps kasutab õpetaja hinnangul sotsiaalseid oskusi, mida õpetaja peab oluliseks. Tulemustest selgus, et õpetajate jaoks kõige olulisemat oskust „algatab ise mängu, kuhu kutsub ka teisi“ kasutas „peaaegu alati“ 22 last, mis oli 51% uuritud laste hulgast, aga kõige sagedamini kasutati oskust „naerab, kui teised nalja teevad“, mida õpetajad märkisid „peaaegu alati“ 32 lapse kohta, mis oli 74% laste koguarvust. Marran (2015) uuris oma magistritöös küll ainult 3-4-aastaste laste sotsiaalsete oskuste kasutamist, aga sai sarnase tulemuse: õpetajad märkisid vähemate laste (48%) puhul, et laps kasutab oskust „algatab ise mängu, kuhu kutsub ka teisi“ peaaegu alati ning rohkemate laste puhul (60%) oskust „naerab, kui teised nalja teevad“.

Neljas uurimisküsimus oli, kui sageli käitub laps õpetaja hinnangul viisil, mida õpetaja peab sobimatuks. Sobimatu käitumise puhul on soov, et seda esineks võimalikult vähe. Tulemustest selgus, et õpetajate jaoks kõige sobimatumat käitumist (käitub teiste suhtes agressiivselt) märgiti hinnanguga „mitte kunagi“ 16 lapse (38%) kohta, samas kui käitumist „hoiab rühmakaaslastest eemale“ hindasid sama hinnangu alusel õpetajad 21 lapse (49%) kohta. Marrani (2015) magistritöö tulemustest ilmnes, et nende kahe käitumise esinemissagedus oli laste hulgas ühtlasem, vastavalt 47% ja 48%.

Viies uurimisküsimuseks oli, milline seos on õpetaja poolt oluliseks peetavate sotsiaalsete oskuste ja lapse poolt õpetaja hinnangul kasutatavate sotsiaalsete oskuste vahel. Statistiliselt oluline seos leiti kahe oskuse kohta (püüab kurba inimest aidata ja lohutada; teeb nalja, et teisi lõbustada), mis tähendab seda, et lapsed kasutasid õpetajate jaoks olulist konkreetset oskust. Mõlemal juhul oli tegu negatiivse seosega – kuna õpetaja jaoks kõige olulisem oskus sai kõige väiksema keskmise skoori, siis antud juhul tähendas see seda, mida olulisemaks hindasid õpetajad oskust „püüab kurba inimest aidata“ või „teeb nalja, et teisi lõbustada“ ehk mida väiksema keskmise skoori emb-kumb oskus sai, seda sagedamini märkisid õpetajad seda konkreetset oskust laste käitumise hindamisel. Miks ei leitud olulist statistilist seost õpetajate jaoks kõige olulisemaks märgitud oskuse (algatab ise mängu, kuhu kutsub ka teisi) ja laste käitumises hinnatud sama oskuse kasutamise sageduse vahel, võis tuleneda asjaolust, et valimisse kuulusid ka 3-aastased lapsed, kes pole mängude algatamise oskust veel selgeks saanud – selles vanuses vajab laps tegevuse planeerimisel ja organiseerimisel veel täiskasvanu abi (Männamaa & Marats, 2009). Põhjus võis seisneda ka selles, et õpetajad märkasid nalja tegemist kergemini kui mängu algatamist – Kowalski jt

(2005) leidsid, et lasteaiaõpetajate tegevuse eesmärgid ja sisu määras see, mida oli lihtsam hinnata, isegi kui tehtavad valikud olid vastuolus õpetaja tegelike uskumustega.

Kuues uurimisküsimus oli, milline seos on õpetaja poolt sobimatuks peetavate käitumiste ja lapse poolt õpetaja hinnangul kasutatavate sobimatute käitumiste vahel. Statistiliselt oluline negatiivne seos leiti ühe käitumise - võtab luba küsimata teiste asju - kohta, mis tähendab seda, mida väiksem oli antud käitumise keskmine skoor, seda sagedamini lapsed sel viisil käitusid õpetajate hinnangul. Ülejäänud käitumiste kohta statistilist olulist seost ei leitud. Õpetajate jaoks oli kõige sobimatu käitumine agressiivsus, aga sageduse poolest oli esimesel kohal hoopis käitumine „hoiab rühmakaaslastest eemale“, mida õpetajad märkisid „mitte kunagi“ 21 lapse kohta. Kuna agressiivsus on väljapoole suunatud käitumine, aga kaaslastest eemale hoidmine on vastupidi sissepoole suunatud käitumine, siis võib oletada, et tulemuste erinevus on tingitud laste temperamendist. Keltikangas-Järvinen (2011) on välja toonud, et temperament mõjutab seda, kuidas inimene reageerib ümbritsevatele ärritajatele ehk uuritud laste hulgas võis olla rohkem väljapoole suunatud käitumisega lapsi. Kui vaadata agressiivse käitumise esinemissagedust üldkokkuvõttes, siis on näha, et õpetajad olid hinnanud 26 lapse kohta, et nad on teise lapse suhtes käitunud agressiivselt vähemalt ühe korra. Willoughby jt (2001) leidsid oma uurimuses, et 15-20 lapsega 4-aastaste rühmas ilmutab umbes 6-8 last vähemalt ühte ebasotsiaalset käitumist iga päev. Keltikangas-Järvinen (2013) on välja toonud erinevad uuringutulemused, millest selgus, et lasteaia lapse stressitaseme tõuseb, mis võib viia agressiivse käitumiseni. Veel üks põhjendus selle tulemuse kohta võib olla see, et õpetaja pole veel jõudnud lapsele õpetada teatud sotsiaalset oskust, mis võiks agressiivset käitumist vähendada, sest alles 7-aastaselt lapselt võib eeldada oma emotsioonide ja käitumise kontrollimist (Männamaa & Marats, 2009).

Piirangud ja soovitused edaspidiseks uurimiseks

Käesoleva töö peamiseks piiranguks oli suhteliselt väike valim. Piiranguks võib pidada ka seda, et tulemusi ei saa üldistada kogu Eesti kohta, sest kasutati mugavusvalimit. Kuna uurimistulemuste saamiseks kasutati ainult küsimustikke, siis oli ka see mingil määral töö piiranguks, sest ainult küsimustiku kasutamine ei anna täielikku ülevaadet laste käitumisest.

Töö praktiline väärtus seisneb selles, et annab väikese ülevaate seoste kohta, mis ilmnesid õpetajate arvamuste ja laste poolt kasutatavate sotsiaalsete oskuste vahel. Kui edaspidi suurendada ja laiendada valimit kogu Eestile, võib nendest seostest saada veelgi parema ülevaate. Lisaks võib uurida õpetajate arvamusi teiste sotsiaalsete oskuste ja sobimatute käitumiste kohta, mida käesolevas töös ei uuritud, et saada veel rohkem infot

erinevate käitumiste sagedustest, millega õpetajad kokku puutuvad, ning sellest lähtudes seada eesmärgid laste käitumise parendamiseks.

Tänuõnad

Täna kõik õpetajad, kes uuringus osalesid, ja lapsevanemad, kes andsid nõusoleku oma laste kohta küsimustikke täita. Täna juhendajat põhjalikkuse, kasulike näpunäidete ja meeldiva koostöö eest. Suur tänu lähedastele nende kannatlikkuse, mõistmise ja toetuse eest.

Autorsuse kinnitamine

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Janne Mõttus

18.05.2021

Kasutatud kirjandus

- Bandura, A. (1971). *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press.
- Brown, W. H., Odom, S. L., & Conroy, M. A. (2001). An Intervention Hierarchy for Promoting Young Children's Peer Interactions in Natural Environments. *Topics in Early Childhood Special Education*, 21(3), 162–175.
- Caemmerer, J. M., & Keith, T. Z. (2015). Longitudinal, reciprocal effects of social skills and achievement from kindergarten to eighth grade. *Journal of School Psychology*, 53, 265–281.
- Caldarella, P., & Merrell, K. W. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review*, 26(2), 264–278.
- Cassidy, J. (1994). Emotion regulation: Influences of attachment relationships. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2/3), 228–249.
- Deroiser, M. E., & Lloyd, S. W. (2011). The impact of children's social adjustment on academic outcomes. *Reading & Writing Quarterly*, 27(1), 25–47.
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Reiser, M., Cumberland, A., Shepard, S. A., Valiente, C., Losoya, S. H., Guthrie, I. K., & Thompson, M. (2004). The Relations of Effortful Control and Impulsivity to Children's Resiliency and Adjustment. *Child Development*, 75(1), 25–46.
- Haili, M. (2017). *Lasteaia sobitus- ja tavarühma õpetajate arusaamad ning tegevus seoses laste sotsiaalsete oskuste kujundamisega*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Hansen, K. A., Kaufmann, R. K., & Burke Walsh, K. (2003). Sissejuhatus, filosoofia ja põhimõtted. L. Harteker (Toim), *Hea Alguse lasteaegade programm* (lk 9–20). Tallinn: Avatud Eesti Fond.
- Hansen, K. A., Kaufmann, R. K., & Burke Walsh, K. (2003). Eesmärgid ja arengusuunad. L. Harteker (Toim), *Hea Alguse lasteaegade programm* (lk 21–28). Tallinn: Avatud Eesti Fond.
- Heckman, J., Pinto, R., & Savelyev, P. (2013). Understanding the Mechanisms Through Which an Influential Early Childhood Program Boosted Adult Outcomes. *The American Economic Review*, 103(6), 2052–2086.
- Hooliv kasvatamine: eelkooliealiste laste sotsiaalsete oskuste arendamine ja väärtuskasvatus*. (2010). Tartu: Tartu Laste Tugikeskus.
- Häidkind, P., Schults, A., & Palts, K. (2018). 3-4-aastaste eesti laste üldoskuste tase kolme hindamisvahendi alusel. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 6(1), 179–214.

- Jones, D. E., Greenberg, M., & Crowley, M. (2015). Early social-emotional functioning and public health: The relationship between kindergarten social competence and future wellness. *American Journal of Public Health*, 105(11), 2283–2290.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2011). *Sotsiaalsus ja sotsiaalsed oskused*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2013). *Väikelapse sotsiaalsus*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- Kiusamisest vabaks! (s.a.). *Liitunud lasteaiad*. Külastatud aadressil <http://kiusamisestvabaks.ee/liitunud-koolid-lasteaiad/liitunud-lasteaiad>
- Kiusamisest vabaks! (s.a.). *Metoodika "Kiusamisest vabaks!"*. Külastatud aadressil <http://kiusamisestvabaks.ee/meist/metoodika-kiusamisest-vabaks>
- Kiusamisest vabaks! (s.a.). *Metoodilised materjalid*. Külastatud aadressil <http://kiusamisestvabaks.ee/meist/metoodilised-materjalid>
- Knudsen, R. K., Kampmann, J., & Lehrmann, K. (2007). *The „Free from bullying” project. The first report from the follow-up research project about the Save the Children Denmark ‘Free from bullying’ project*. Center for Childhood Youth and family Life research (CeBUFF), Roskilde: Roskilde University. Külastatud aadressil http://kiusamisestvabaks.ee/content/editor/files/1st_report_free-of-bullying.pdf
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011). *Riigi Teataja I* 2008, 23, 152. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Koolieelse lasteasutuse seadus (2018). *Riigi Teataja I* 1999, 27, 387. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006?leiaKehtiv>
- Kowalski, K., Brown, R. D., & Pretti-Frontczak, K. (2005). The effects of using formal assessment on preschool teachers’ beliefs about the importance of various developmental skills and abilities. *Contemporary Educational Psychology*, 30(1), 23–42.
- Laaneots, K. (2018). *Lasteaialaste käitumise küsimustiku (PKBS-2) valideerimine kolme eesti lasteaia näitel*. Publitseerimata uurimistöö. Tartu Ülikool.
- Lindberg, S., Kampmann, N., Hjort-Madsen, P., Knudsen, R. K., & Kampmann, J. (2009). *7th report: Views of „Free from Bullying” and the establishment of an anti-bullying culture*. Center for Childhood Youth and family Life research (CeBUFF), Roskilde: Roskilde University. Külastatud aadressil http://kiusamisestvabaks.ee/content/editor/files/7th_report_free-of-bullying.pdf
- Marran, T. (2015). *3-4aastaste laste sotsiaalsete oskuste esmane hindamine*. Publitseerimata magistratöö. Tartu Ülikool.

- Mary, L. (2014). Fostering positive peer relations in the primary classroom through circle time and cooperative games. *Education 3–13*, 42(2), 125–137.
- Mathieson, K., & Banerjee, R. (2010). Pre-school peer play: The beginnings of social competence. *Educational and Child Psychology*, 27(1), 9–20.
- McCabe, P. C., & Altamura, M. (2011). Empirically Valid Strategies to Improve Social and Emotional Competence of Preschool Children. *Psychology in the School*, 48(5), 513–540.
- Merrell, K. W., & Gimpel, G. A. (2014). The Nature and Value of Social Skills. *Social skills of children and adolescents: conceptualization, assessment, treatment* (lk 1–29). New York: Psychology Press.
- Mitchell-Copeland, J., Denham, S. A., & DeMulder, E. K. (1997). Q-Sort Assessment of Child-Teacher Attachment Relationships and Social Competence in Preschool. *Early Education and Development*, 8(1), 27–39.
- Moffitt, T. E., Arseneault, L., Belsky, D., Dickson, N., Hancox, R. J., Harrington, H., Houts, R., Poulton, R., Roberts, B. W., Ross, S., Sears, M. R., Thomson, W. M., & Caspi, A. (2011). A gradient of childhood self-control predicts health, wealth, and public safety. *Proceedings of The National Academy of Sciences of The United States of America*, 108(7), 2693–2698.
- Moutsiana, C., Fearon, P., Murray, L., Cooper, P., Goodyer, I., Johnstone, T., & Halligan, S. (2014). Making an effort to feel positive: insecure attachment in infancy predicts the neural underpinnings of emotion regulation in adulthood. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(9), 999–1008.
- Muri, L. (2020). *Sotsiaalsete oskuste seos uimastite tarvitamisega eesti 15–16-aastaste õpilaste seas 2011., 2015. ja 2019. aasta ESPADi uuringu andmetel*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Männamaa, M., & Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. E. Kulderknap (Toim), *Üldoskuste areng koolieelses eas* (lk 5–43). Tartu: Kirjastus Studium.
- Niilo, A., & Kikas, E. (2008). Mäng. E. Kikas, (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 120–137). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Nugin, K. (2008). Laste arengu hindamise põhimõtetest. E. Kikas, (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 141–170). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Nõmmik, K. (2018). *Lapse sotsiaalsed oskused lasteaias*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Raev, L. (2018). *Koolieelse lasteasutuse õpetajate tegevus laste sotsiaalsete oskuste*

- toetamisel kolme lasteaia näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Ruul, Ü. (2010). *Muutused eelkooliealiste laste sotsiaalsetes oskustes seoses sotsiaalsete oskuste treeningul osalemisega*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Salminen, J., Hännikäinen, M., Poikonen, P.-L., & Rasku-Puttonen, H. (2014). Teachers' contribution to the social life in Finnish preschool classrooms during structured learning sessions. *Early Child Development and Care*, 184(3), 416–433.
- Schick, A., & Cierpka, M. (2013). International evaluation studies of Second Step, a primary prevention programme: A review. *Emotional & Behavioural Difficulties*, 18(3), 241–247.
- Suurmaa, M. (2018). *Lasteaiaõpetajate kirjeldused laste sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste arendamisviisidest lasteaias*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Tallinna Haridusamet (2015). *Hea Algus metoodika*. Külastatud aadressil <http://www.tallinn.ee/est/haridus/Hea-Algus-metoodika-2>
- Talts, L., Piht, S., & Muldma, M. (2017). Family-teacher partnership in fostering the development of children's social skills using the bullying prevention programme "free from bullying" in estonian schools. *Problems of Education In The 21St Century*, 75(1), 102–111.
- Tropp, K., & Saat, H. (2008). Sotsiaalsete oskuste areng. E. Kikas, (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 53–78). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Ugaste, A., Tuul, M., Niglas, K., & Neudorf, E. (2014) Estonian preschool teachers' views on learning in preschool. *Early Child Development & Care*, 184(3), 370–385.
- Ugaste, A., Tuul, M., & Välk, T. (2009). Mängu tähtsus lapse arengus ning mängu juhendamine. E. Kulderknup (Toim), *Üldoskuste areng koolieelses eas* (lk 44–62). Tartu: Kirjastus Studium.
- Veisson, M., & Nugin, K. (2009). Lapse arengu hindamine. E. Kulderknup (Toim), *Lapse arengu hindamine ja toetamine* (lk 5–21). Tartu: Kirjastus Studium.
- Volt, K. (2017). *6-7-aastaste laste sotsiaalsete oskuste hindamine koolieelses lasteasutuses*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Willoughby, M., Kupersmidt, J., & Bryant, D. Overt and Covert Dimensions of Antisocial Behavior in Early Childhood. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 29(3), 177–187.
- Õunapuu, L. (2014). Uurimisprotsessi neljas etapp: uuritava nähtuse ja sihtgrupi määramine. E. Kärner (Toim), *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes* (lk 133–151). Tartu: Tartu Ülikool. Külastatud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Janne Mõttus

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Lasteaiaõpetajate jaoks olulised sotsiaalsed oskused ning nende seos laste käitumisega“, mille juhendaja on Astra Schults, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Janne Mõttus

18.05.2021